

Nordens blodige klassekamp

I kølvandet på den russiske revolution i 1917 blev Finland selvstændig. Arbejderklassen tabte den efterfølgende borgerkrig, og det førte til en enorm massakre på rødgardister.

DEN FINSKE REVOLUTION

af Bjarne Nielsen

Den største, mest ultimative og brutale form for klassekamp i Nordens historie, udspillede sig under borgerkrigen i Finland, mellem »De Røde« og »De Hvide«. Nordens eneste arbejderrevolution!

Den blev udkæmpet fra 27. januar til 18. maj 1918. De røde fik støtte fra det nye Sovjetunionen, medens de borgerlige hvide fik støtte fra Tyskland, herunder en række sønderjyder og skandinaviske frivillige.

Borgerkrigen endte med sejr til De Hvide, hvorefter de forsøgte at etablere landet som kongedømme med en tysk monark. Tysklands nederlag i verdenskrigen betød dog at landet blev selvstændig republik.

BAGGRUNDEN

Historisk har Finland været underlagt Sverige, men blev et selvstændigt storhertugdømme i det russiske imperium siden 1809. Som følge af revolutionen i Rusland fik de den 6. december 1917 deres selvstændig. En selvstændighed bolsjevikkerne spillede en aktiv rolle i.

Umiddelbart efter selvstændigheden vejrede det dekadente og latent fascistiske borgerskab og landadelen morgenluft. På den anden

Summariske henrettelser var almindelige på begge sider i den Finske Borgerkrig.

I Foto: Ivar Ekström/Varkaus Museum, Bildarkivet, A. Ahlström og Co's samling

side stod en selvbevidst og enig arbejderklasse der var voldsomt inspireret af begivenhederne i Rusland, akkurat som i Tyskland på den anden side. Desværre med samme resultat - nedslagning.

Efter en generalstrejke i november 1917, vaklede det unge socialdemokratiske arbejderparti, der var stiftet så sent som i 1899. Det afstod fra at gribe magten og gav dermed borgerskabet mulighed for at planlægge en kontrarevolution. Den brød ud natten til 28.1.1918 i Østerbotten, samtidig med at de røde tog magten i Helsinki.

ARBEJDERKLASSENS SITUATION

Da borgerkrigen startede, havde Finland kun været selvstændigt i tre uger. Frem til 1809 havde det været en svensk provins og derefter et storfyrstendømme under Rusland.

Trods man var underlagt zaren, havde man eget parlament, landdagen. Store dele af den herskende klasse havde støttet Rusland mod Sverige.

Det er først efter Ruslands magtovertagelse, at der begyndte at vokse et industriborgerskab frem, og det hurtigere end det i hovedsageligt feudale Rusland. Antallet af

fabrikker øges 1875 til 1885 fra 521 til 4333 og antallet af arbejdere fra 13.000 til 38.000. Ved århundredeskiftet var antallet 65.000.

Behovet for at organisere sig betød, at man i 1899 stiftede Finlands Arbejderparti, der dog var yderst liberalistisk indstillet. I 1903 omdannedes det til Finlands Socialdemokratiske Parti og programmet var inspireret af renegaten Kautsky.

Zar Nikolaj den Anden, som bolsjevikkerne styrtede i 1917, udfærdigede i 1899 en række love, blandt andet bladlukninger og ophævelse af mødefriheden, der af Lenin blev betitlet »statskup«. 1) Disse love betød splittelse af de herskende klasser i Finland.

NATIONAL SPLITTELSE

Det nye parti støttede en national kamp med større konsekvens end de borgerlige. Man var dog uenige om man skulle føre kampen med de nationalt indstillede dele af borgerskabet eller om man skulle bekæmpe både borgerskabet og zaren. Den sidste gruppe sejrede.

I Rusland skærpedes klassekampen også. Den første russiske revolution startede i 1905 og blev slagtede af det zaristiske militær.

Samme år fandt den største massestrejke sted i Finland, blandt andet med krav om almen stemmeret, møde og trykkefrihed og solidaritet med de russiske arbejdere. Det udløste en generalstrejke, hvor arbejderne dannede »nationalgarden« for at sikre strejken.

Strejken endte med, at arbejderne på et fællesmøde erkendte, at de ikke kunne bekæmpe både det nationale borgerskab og zaren på samme tid. Man opløste ikke »nationalgarden« men udelukkede de borgerlige og »Den Røde Garde« var en realitet.

En række intellektuelle, kaldet »novembersocialisterne« tilsluttede sig det socialdemokratiske parti. Blandt disse novembersocialister var også O. W. Kuusinen, der spillede en hovedrolle i finsk arbejderbevægelse helt op i 50'erne.

KVINDER FÅR STEMMERET

Kravet om stemmeret skærpede klassekampen, og i 1906 indføres almen stemmeret til både kvinder og mænd fyldt 24 år. Dermed var Finland det første land i verden der gav kvinder denne ret.

Hele 1906 var der væbnede kampe mellem rødgardisterne og borgernes væbnede

milit, »slagterne«. På dette tidspunkt havde det socialdemokratiske parti hele 85.000 medlemmer.

Omkring dette tidspunkt var en tredjedel af den finske befolkning jordløse landarbejdere og fæstehusmænd, kaldet »torpara«, og de var socialdemokraterne venligt stemt. De gjorde dog ikke meget, om noget, for at organisere dem, hvilket blev dyrt, da borgerkrigen 1918 brød ud. En allieret blev tabt.

Ved valget i 1907 vandt socialdemokraterne en jordskredssejr med 80 ud af 200 mandater til landdagen. Den revolutionære bevægelse døde ud og hovedlinjen var reformistisk. De landvindinger man havde vundet blev langsomt afskaffet, samtidig med at socialdemokraterne mistede indflydelse i massebevægelserne frem til Første Verdenskrigs udbrud.

FORSPI

I 1914 bestod partiet af 2.500 lokale foreninger og 51.000 medlemmer. Man havde et hovedorgan »Työmies« og fire aviser, der udkom dagligt. 900 arbejderhuse, 46 sangkor og 71 orkestre.

Det teoretiske arbejde var svagt og det teoretisk tidsskrift døde. Partiet var ikke et kadreparti, men et masseparti der ville den reformistiske vej til magten.

Borgerskabet sendte i 1915 omkring 2.000 unge nationalister til Tyskland for at blive uddannet militært og være vejvisere til den kommende tyske invasion! Senere fik disse stor opslutning hos især studenter, men også blandt arbejdere og bønder der ville kæmpe mod russerne.

I 1916 dannedes jægerbataljonen - Kongelig Preussisk Jægerbataljon 7 af finske frivillige. Mens de tyske socialdemokrater støttede den imperialistiske Første Verdenskrig, var de finske imod, dog uden at forstå Lenins linie, at vende den imperialistiske krig mod undertrykkerne i hjemlandet.

Medens de finske socialdemokrater havde god kon-takt til svenske og tyske lige-sindede, var den minimal til

Tammela-området efter slaget ved Tammerfors (Tampere).

IFoto: Ukendt fotograf/Krigsmuseet, Helsinki

Under forberedelse til klassekamp i marts 1918, landsbyen Murole i Ruovesi. Arbejdere fra Siltala-godset: Elma Keinonen, Lempi Puska, Lempi Jalonen og Iida Salminen. Jussi Nyykooli til hest. Kvinderne arbejdede som malkepiger og kokke for Den Røde Garde.

! Foto: Matti Luhtala/
Vapriikki Photo Archives, Tampere

de russiske, hvilket skyldtes såvel det sproglige som de nationale modsætninger.

I 1916 lykkedes det socialdemokratiet, at få 47,4 % af stemmerne, hvilket gav dem 103 ud af 200 mandater og majoritet. Det var således det første socialistiske parti i verden der fik parlamentarisk flertal.

LANDDAGEN MØDES

Zarens folk nægtede dog at sammenkalde Landdagen og alt blev som før, indtil martsrevolutionen i Rusland. Alle-rede 26 marts afskaffede den provisoriske regering i Rusland zarens tvangslove i Finland. Derefter kunne Landda-gen med socialdemokratisk flertal træde sammen.

I forbindelse med den borgerlige revolution gik de finske arbejdere på gaden med en række krav, ligesom de russiske soldater og matroser gjorde mytteri. Det rus-siske ord for frihed -svoboda- blev borgerskabets ord for anarki!

Udover otte timers arbejdsdag, krævede arbejderne at fæstehusmændene skulle have ret til selveje af jorden de dyrkede.

Da socialdemokratiet holdt deres 9. kongres, var den kendte bolsjevik Alexandra Kollontaj gæst og agiterede voldsom for Finlands ret til selvstændighed, hvilket gav bolsjevikkerne i partiet respekt. Reelt ledede partiet den nationale selvstændighedskamp.

7. november tager bolsjevikkerne magten i Rusland og Lenin skrev til de finske socialdemokrater: »Rejs Jer, uden tøven og tag magten i de organiserede arbejderes hænder«.

Samtidig kritiserede han partiet for antimilitarisme, da de proklamerede, at et selvstændigt Finland ikke behøvede en hær.

BORGERSKABET OPRUSTER

Under hele perioden med Kerenskij ved magten i Rusland, oprustede borgerskabet i

Finland og gjorde klar til angreb på arbejderklassen. 9. november dannede partiledelsen og det finske LO et revolutionært Centralråd til ledelse af bevægelsen.

Lenin opfordrede Rådet til en generalstrejke for at hindre Kerenskij i at få finsk hjælp. Da viste de finske arbejdere styrken. Flere »skydskårister« blev afvæbnet, hemmelige madforråd beslaglagt og en hemmelig militærskole angrebet med våben fra bolsjevikkerne.

Arbejderne havde taget magten og indførte blandt andet otte timers arbejdsdag.

Dilemmaet var: Skal man tage magten fredeligt eller væbnet?

Et forslag fra rødgardisterne om »afvæbning af slagtergarden og tage magten i egne hænder« blev vedtaget så snævert, at man alligevel ikke turde og afblæste generalstrejken med den demobiliserende parole: »strejken afblæses, men revolutionen fortsætter«. 24 blev dræbt under strejken.

Nu valgtes en »lov og orden«-regering med Svinhufvud som leder og »slagterne« blev officiel hær.

KLASSEKRIGEN SKÆRPES

16. januar 1918 udnævnte Svinhufvud i hemmelighed Carl Gustav Mannerheim til øverstbefalende for den hvide hær, medens de røde gardes i Helsingfors krævede magten. Mannerheim havde været general i zarens hær, som han havde tjent i 30 år. Han blev Finlands præsident i 1944-46!

19. januar udbrød der voldsomme kampe ud i Viborg, og O. W. Kuusinen foreslog, at man nedsatte en revolutionær centralkomite. 27. januar besatte de røde alle vigtige punkter i Helsingfors.

Imens erobredede de hvide hurtigt hele det nordlige Finland – cirka 80 procent af landet, medens halvdelen af befolkningen boede i syd. Det lykkedes mange rødgardister i nord at flygte til Rusland eller Sverige. Årsagen til, at de så hurtigt blev slået var blandt andet, at når de bad om

våben fra Centralrådet, lød svaret: »Slaget skal slås i syd«.

27. januar dannedes en rød regering, folkekommissariatet. Leder af den røde garde blev Haapalainen, der var rødgardistleder i 1906. Kuusinen blev oplysningskommissær.

De hvide fik hurtigt hjælp fra reaktionære svenske frivillige og tysk militær. På trods af, at folkekommissariatet overtog Finlands bank, var proletariats diktatur ikke på tale. Dertil var reformismen for grundfæstet i partiet, hvilket blev fatalt.

BORGERKRIGEN

De røde havde den totale magt i det folkerige Sydfinland de næste tre måneder. Samme dag begyndte general Mannerheim som øverstkommanderende for de hvide at afvæbne russiske soldater i nord.

Mange af de hvides officer havde tjent i kejserlig russisk tjeneste ligesom Mannerheim. De røde fik begrænset støtte, da sovjetmagten var hængt op på hjemmefronten.

Efter nederlag i slaget om Tammerfors (Tampere), et af de rødes centre, måtte de røde flygte mod Viborg (nuværende Vyborg i Rusland), ca. 200 km nord for Petrograd (1914-24, senere Lenin-grad).

Kort efter gik tyske tropper, tilkaldt af Mannerheim, i land og kunne indtage Helsinki samt spærre de rødes flugt. Mange af de rødes ledere flygtede til Rusland, hvor de den 29.8.1918 dannede Finlands Kommunistiske Parti (FKP). FKP var forbudt i Finland indtil 1944!

Omkring 37.000 døde. Heraf 5.900 unge, eller 16 procent, i alderen 14 - 20 år. Cirka 3.100 hvide og 3.600 røde blev dræbt i egentlige kampe.

Op mod 10.000 røde blev henrettet efter afslutningen på krigshandlingerne. Cirka 13.000 røde udaf cirka 80.000 fanger, døde i Europas første koncentrationslejre i sommeren 1918, de hvides.

67.000 blev dømt for landsforræderi.

EFTERSPIL

»En human katastrofe som overskred alle skrækscenarier«, skriver historikeren Aapo Roselius i sin nyligt udkomne bog I bødlenes fotspor - massehenrettelser og terror i den finske borgerkrig 1918.

I forbindelse med sejren over Nazityskland og »Det Hvide« Finland mistede det Karelien til Sovjetunionen.

Den senere i Vesten så populære præsident Uhro Kekkonen, var i sin ungdom med til at udføre henrettelser af de røde.

Den sidst overlevende rødgardist, Aarne Arvonen døde som 111-årig i 2009.

Rundt om i Helsinki er der rejst en række monumenter som hylder såvel de hvide som de røde. Siden 1998 har der været en bevægelse i byen for at få rejst en statue af Lenin, som havde en stor andel i landets selvstændighed.

Kunne man have vundet? Mange rødgardister mener ja, hvis man havde haft et kommunistisk parti, været forberedte og enige og ikke havde haft reformismens illusioner om borgerskabet.

Desuden burde man have knoklet for at få landarbejderne og fæstehusmændene som allierede. Det tyske socialdemokrati gjorde heller intet for at forhindre den officielle tyske hjælp til de hvide.

Arbejdermuseets udstilling er fra 10.09.10 til den 30.12.10

Den finske borgerkrig handlede i høj grad om skyld og hævn. Der har været sat spørgsmålstegn ved ægtheden af dette billede. Henrettelser blev normalt ikke udført af enkeltpersoner mod enkeltpersoner. Er det beregnet til skræk og advarsel – eller er det et forsøg på dokumentation af modpartens brutalitet?

! Foto: Ukendt fotograf/
Folkets Arkiv, Helsinki

En mindreårig rødgardist, Arvo Koivisto, medlem af den Røde Garde i Tyrvää.
! Foto: Ukendt fotograf/Vapriikki Fotoarkiver, Tampere